

УДК 007.304.659.3

СИНЕРГИЯ ПЕРСВАЗИВНОСТІ НЕЛІНІЙНИХ ТЕКСТІВ

Марія Яцимірська

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: myatsym@yahoo.com

Розглянуто персвазивні чинники нелінійних текстів в інтернет-комунікуванні та показано їх роль у глобальних інтеракціях. Проаналізовано когнітивно-прагматичні особливості гіпертексту на прикладі веб-публікацій.

Ключові слова: гіпертекст, персвазія, синергія, глобальні інтеракції.

Сучасна наука має вагомі здобутки в дослідженнях медіатексту. Цим питанням присвятили свої праці відомі українські вчені А. Мамалига, О. Пономарів, Б. Потятиник, К. Серажим, О. Сербенська, В. Різун та ін. Відомо, що лінгвістика тексту об'єднує декілька самостійних дисциплін: загальну теорію тексту, граматику тексту і стилістику тексту. Вона тісно пов'язана з прагматикою, яка вивчає насамперед персвазивні чинники впливу на інформаційну й світоглядну систему ЗМК.

Текст як важливу одиницю мови аналізують з урахуванням двох його аспектів: комунікативного і когнітивного. Дослідники співвідносять комунікативний аспект з прагматичним компонентом тексту, а когнітивний аспект — з семантичним. Вони вважають, що неоднозначність і нестабільність цих компонентів навіть у рамках одного і того ж тексту в різних ситуаціях вживання ведуть до необхідності ввести такі поняття, як суть (смісл) і значення тексту. Поняття смислу визначає відношення адресанта і тексту, а значення — дійсності і тексту.

У системі відношень *адресант — текст — адресат* взаємодіють декілька програм, які реалізуються в тексті. Формування і втілення цих програм визначає “зовнішню” по відношенню до адресата структуру тексту (лексичну, морфологічну, синтаксичну) і внутрішню. До внутрішніх програм О. Шахнарович відносить семантичну, смислову, когнітивну та пресуппозитивну. Однак більшість дослідників дійшли висновку, що насправді програми функціонують у тісній взаємодії (синергетично) і можуть бути поділені тільки для аналізу.

В останні десятиліття традиційний друкований текст доповнений нелінійною структурою, образом, звуком, фотографією і його характерними ознаками стали інтерактивність, гіпертекстуальність та мультимедійність. Такий текст є результатом інтелекту людини і високих телеінформатичних технологій.

Мета статті — розглянути персвазивні чинники ефективності нелінійних текстів в міжкультурному комунікуванні та показати їх роль у глобальних інтеракціях.

Актуальність теми зумовлена розвитком інтернет-комунікування (близько 2-х мільярдів користувачів), формуванням нових типів соціальних інтеракцій, впливом мережевих видань на формування суспільної свідомості.

Як відомо, термін *гіпертекст* увів один із перших фахівців у галузі інформаційних наук Тед Нельсон 1965 року. Він називав гіпертекстом “текст, який розгалужується, або текст, який виконує дії відповідно до запиту”. В одній із своїх ранніх книг “Інформаційні системи майбутнього” він зауважує: “Гіпертекст відрізняється від звичайного тексту порядком проходження матеріалу (елементи гіпертексту можуть розміщуватися у вигляді ієрархічного дерева або мережива, він може мати декілька рівнів стислості викладу і деталізації матеріалу) та засобом його подання (прочитання тексту забезпечує відтворюваність рухливих ілюстрацій) і т. д.” [2].

Попередник Т. Нельсона американський інженер Венівар Буш (науковий радник президента Рузвельта) у статті “Як ми можемо думати” (“As We May Think”, 1945) звернув увагу на те, що людський мозок працює на основі асоціацій. Затримуючись на одному предметі, він швидко перестрибує на інший, запропонований асоціаціями думки. Щоб відобразити в обчислювальній машині такий процес збереження інформації, В. Буш запропонував спеціальні засоби для налагодження зв'язку із асоційованим предметом. Насамперед, він оцінив значення нелінійного пошуку в інтелектуальній праці і запропонував пристрій для його реалізації — машину Memex, яка стала прообразом гіпертекстової моделі. У задумі В. Буша відобразилися основні риси гіпертекстових систем: зберігання тексту разом із графічними компонентами, введення в базу даних власних матеріалів, перегляд інформації за зв'язками, перехід від фрагмента до фрагмента одним натисненням кнопки, формування шляхів у гіпертексті [1].

Ідеї В. Буша і Т. Нельсона розвинув Дуглас Енгельбарт (США). Під його керівництвом було розроблено першу комп'ютерну гіпертекстову систему NLS (ON Line System). Д. Енгельбарт винайшов пристрої, які є сучасним знярядям обчислювальної техніки: маніпулятор (“мишка”); багатовіконний інтерфейс; акордову клавіатуру; текстовий редактор. У Росії піонером гіпертекстових систем вважають М. М. Суботіна. Науку про гіпертекст суттєво збагатили Т. Добросклонська, П. Сухов, молоді дослідники І. Купер, В. Негуторов, Є. Чепик [4].

Як відомо, *гіпертекст* — це комбінація мовного тексту зі здатністю комп'ютера здійснювати інтерактивне розгалуження або динамічне відтворення нелінійного тексту, який не може бути надрукований у звичайний спосіб на аркуші паперу. У широкому розумінні цього терміна, гіпертекстом є будь-яка публікація в мережі, словник чи енциклопедія, у яких є посилання (поклики) до інших джерел з відповідної теми. Дослідники зазначають, що в гіпертекст легше ввійти, ніж вийти з його лабіринтів. З допомогою гіпертекстових покликів можна робити “стрибок в інший текстуальний простір”, найчастіше це буває в стрічках новин або анонсах. Увагу читача привертають заголовки, і він тут же переходить на інші сайти, часом в інший контент. Гіперпосилання — це “не рух в глибину, а в сторону” [3]. Наприклад, заголовок “Найбільш запитувані слова в словниках” спрямував мільйони відвідувачів інтернету на сайт, де подали інформацію веб-редакції провідного англійського тлумачного словника “Merriam-Webster's Online Dictionary” про “гарячу десятку” слів, значення яких найчасті-

ше запитували понад сім мільйонів відвідувачів. На першому місці виявилось “integrity” (*прямота/чесність*) — “сувора відданість системі правил, перш за все у сфері етичних або естетичних цінностей; непідкупність”. За ним іде “refugee” (*біженець*), на третьому місці — “contempt” (“*неповага до норм пра- ва*”). Президент Merriam-Webster Джон Морс зауважив, що “цей список прочи- няє нам цікаве вікно в життя людей, в те, про що вони думають” [8]. За словами Ральфа Уайтхеда, професора журналістики Массачусетського університету, “отримані результати віддзеркалюють безперервну дискусію про американські цінності та моральність. З цього можна припустити, що “integrity” стало дефі- цитом в США, через що значення цього слова є таким малознайомим американ- цям” [5]. Публікацію запропоновано обговорити на форумі.

Мінімальною одиницею подання інформації в інтернеті є веб-сторінка. Водночас, гіперпоклики надають можливість пов'язати разом багато сторінок, присвячених одній темі. Тоді виникає структура, яку називають веб-вузлом або веб-сайтом. Наприклад: <http://ukrainian.cri.cn/> (Міжнародне радіо Китаю українсь- кою мовою); <http://www.japanese-page.kiev.ua/ukr/index.htm> (Японська сторінка “Йокосо! — Ласкаво просимо!”); www.dziennikarze.info (“Media i dziennikarstwo”); <http://www.forumpress.it/it/il-giornale/> (Forum internation українською мовою, Іта- лія); [The Economist](http://www.economist.com) (Велика Британія); <http://www.la-croix.com/> (*La Croix*, Фран- ція); <http://euobserver.com/> (*EUobserver.com*, Європа), <http://www.nzz.ch/> (*Neue Zuercher Zeitung*, Швейцарія); <http://www.rferl.org/> (*Radio Free Europe / Radio Liberty*, США); <http://novayagazeta.ru/> (*Новая газета*, Росія) та ін.

Першочерговим завданням персвазії є не стільки логічно довести слуш- ність певних поглядів, скільки результативно переконати в цьому якомога бі- льшу кількість осіб. Для цього свідомо добирають аргументи, факти, усне чи письмове слово, відео, фото тощо, щоб ефективно вплинути на їх поведінку, здобути підтримку чи схвалення певний дій. У гіпертексті персвазивні чинники діють разом і тільки в такому випадку сила раціонального та емоційного слова дає бажаний результат. Синергія (грец. *συνεργία synergos* - (syn) разом, (ergos) діючий, дія) — енергія спільної дії, праці, яка твориться сумою певних чинни- ків. Вона найповніше реалізує свій зміст в інтернет-комунікуванні. Власники порталів (В.Котельников) наводить формулу синергії: $1+1+1=111$, а креатив- ність пояснюють не як відкриття чогось нового, а як творення нових — сине- ргетичних зв'язків.

Міжнародне радіо Китаю передає свої програми шістдесят одною мо- вою. Сайт CRI Online українською мовою було створено в травні 2008 року. “Це перший китайський сайт українською мовою. На сайті відвідувачі зможуть ознайомитись з новинами політики, економіки, культури і знайти корисну інфо- рмацію для тих, хто збирається подорожувати Китаєм. Крім того, на сайті знай- демо онлайн-мовлення з програмами про музику, культуру, спорт. Унікальний розділ “Вчимо китайську мову” збудовано так, що користувач зможе самостій- но вивчати китайську мову” [7, <http://ukrainian.cri.cn/xhy.htm>]. Візит Президента України В. Януковича до Китаю міжнародне радіо коментувало в тому числі й українською мовою. У річницю Чорнобильської катастрофи подали розгорнуті матеріали під назвою “Україна поминає жертви Чорнобильської катастрофи” за матеріалами агенції Сінхуа. Громадянам Китаю і світові докладно прокомен- тували перебіг заходів, розставляючи суттєві акценти на зміст проблеми: “В Україні 26 квітня проходили масштабні поминальні заходи з нагоди 25-ї річниці

техногенної катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції. У цей день президент української держави Віктор Янукович звернувся до співвітчизників. У своєму зверненні до Дня Чорнобильської трагедії, яке розміщено на офіційному сайті президента, В. Янукович зазначив, що аварія на ЧАЕС стала викликом планетарного масштабу, і гідну відповідь на цей виклик може дати тільки об'єднане світове співтовариство. Президент нагадав, що в квітні в Києві відбулася міжнародна донорська конференція, під час якої зусиллями світового співтовариства був сформований Чорнобильський фонд розміром близько 550 мільйонів євро. Він також додав, що українська держава має домовленості з партнерами про додаткове фінансування всіх запланованих заходів. За його словами, ці сприятливі фактори в сукупності дають можливість державі гарантувати будівництво безпечного укриття над четвертим реактором до 2015 року. В. Янукович підкреслив, що Чорнобильська катастрофа розділила історію людства на “до і після”. За його словами, до 26 квітня 1986 світ мав ілюзію власної безпеки. Після цієї дати ніхто і ніде не може бути впевненим у безпечному завтрашньому дні, про що й свідчать події на японській АЕС “Фукусіма-1”, відзначив глава української держави. У пам'ять про жертви Чорнобильської катастрофи столичні активісти в ніч на вівторок о 01 годині 23 хвилини та 47 секунд за київським часом запалили 25 свічок на Майдані Незалежності. Рівно 25 років тому саме в цю мить на четвертому енергоблоці Чорнобильської електростанції стався вибух, внаслідок якого радіація вразила території всіх країн колишнього Радянського Союзу та Європи...” [7, <http://ukrainian.cri.cn/83/2011/04/27/2s18165.htm>].

Вагомий внесок у презентації міжнародного візерунку України робить сайт “Forum International” (Італія). Головна сторінка ([Prima Pagina](#)) показує гіперлінки мов, якими друкують матеріали ([Italiano](#) [Româna](#) [Українська](#) [Español](#) [Polska](#) [English](#) [Русский](#) [Albanese](#) [Français](#) [العربية](#)). Розділи українською мовою “Хроніка”, “Закордонні події”, “Політика”, “Навколишнє середовище”, “Економіка”, “Культура і театр”, “Спорт”, “Наука і технології”, “Історія” відкривають світові Українську державу, її народ, досягнення і проблеми [8]. Призначення форуму — спільно обговорювати, взаємовпливати. Така взаємодія на міжнародному рівні (глобальна інтеракція) персвазивних (переконувальних) чинників дає ефективний результат. Синергія (спільна дія) інтернет-спільноти конструктивно впливає на погляди чи переконання масового читача.

З 2000 року в мережі працює японський сайт “Йокосо! — Ласкаво просимо!” [6]. Рубрики уточнюють завдання веб-редакції: “Японські новини” в культурному просторі України, а також “Українські новини” в культурному просторі Японії. Гіперлінки ведуть читача до тематичних розділів. Бажання створити сайт українською і японською мовами автори пояснили так: “Обстеживши український інтернет, ми переконалися, що в ньому не так багато ресурсів, які були б присвячені Японії. Тому ми вирішили, що створення нашої “Сторінки” про Японію заповнить цю важливу ланку в інтернет-просторі України. Сподіваємося це послужить меті ще більшого зміцнення інформаційних контактів між народами наших країн...” [6].

Прикладом нелінійного тексту є гіпертекстова “Вікіпедія” <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. Знання плюс праця багатьох людей створили міжнародну скарбницю людського інтелекту. Її цінність — у мобільній освіті, взаємозбагаченні різними культурами, вільній творчості, єднанні людського світу.

Висновки. Нелінійні тексти (гіпертексти) за своєю значимістю є геніальним відкриттям ХХ століття. У масовому комунікуванні їх характеризують: необмежений простір і час, швидкість, мобільність, можливість коментувати й оперативно відгукуватися на поточні події, високу здатність об'єднувати людей, творити глобальну спільноту, впливати, корегувати і змінювати погляди, мотивації, вчинки. Закордонні медіа спільно з національними відкривають світові Україну на великому інформаційному просторі інтернету, яким користуються сьогодні близько 2-х мільярдів читачів.

1. Буш В. Як ми можемо думати // доступно з: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%B4_%D0%9D%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BE%D0%BD.
2. Гіпертекст — наука / Т. Нельсон // доступно: <http://ru.science.wikia.com/wiki>; Яцимирська М. Ефективність гіпертексту в масовому комунікуванні / Світові стандарти сучасної журналістики: зб. наук. праць/ МОН України, Черкаський націон. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2010. — С. 569-572.
3. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Інтернет-журналістика. — М.: “ЮНИТИ-ДАНА”, 2005. — С. 187.
4. Купер И. Р. Гіпертекст как форма организации социального знания : Дис. ... канд. социол. наук : 22.00.01. — М., 2001. — 137 с.: ил. РГБ ОД, 61 01-22/361-6; Негуторов В. В. Гіпертекст как феномен современного общества : Дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11: Краснодар, 2003 151 с. РГБ ОД, 61:04-9/193; Чепик Е. Ю. Гіпертекстовые технологии представления лексики // Культура народов Причерноморья // Ученые записки ТНУ.Т.20 (59). №1: Филология. — Симферополь, 2007. — С. 395–399.
5. Найбільш запитувані слова в словниках. — 20.12.2005 // доступно з: www.imi.org.ua, www.polit.ru.
6. Японська сторінка <http://www.japanese-page.kiev.ua/ukr/index.htm>
7. CRI-Міжнародне радіо Китаю <http://ukrainian.cri.cn/>
8. Forum International <http://www.forumpress.it/it/il-giornale/>

THE SYNERGY OF PERSVASIONS FACTOR IN NONLINEAR MEDIA TEXTS

Maria Yatsymirska

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine

Tel. office: (032) 239-40-31

E-mail: myatsym@yahoo.com

Nonlinear factors are considered pervasion texts online communication and their role in global interaction. Analysis of cognitive-pragmatic features hypertext on the example of web publishing.

Key words: hypertext, pervasion, synergy, global interaction.

СИНЕРГИЯ ПЕРСВАЗИВНОСТИ НЕЛИНЕЙНЫХ ТЕКСТОВ**Мария Яцимирская**Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина

Тел. оф.: (032) 239-40-31

E-mail: myatsym@yahoo.com

Проанализировано когнитивно-прагматические особенности гипертекста. На примере веб-публикаций показано эффективность нелинейных текстов и их роль в социальных интеракциях.

Ключевые слова: гипертекст, персвазия, синергия, глобальные интеракции.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2011

Прийнята до друку 06.11.2011